

بررسی علل و میزان موفقیت مشاوران مدارس

در امر مشاوره به دانش‌آموزان

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۱۰/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۱/۰۳/۱۸)

زهرا علی ویسی

کارشناس آموزش کودکان استثنایی

کارشناس ارشد مشاوره مدرسه

چکیده

امر راهنمایی و مشاوره در هر نظام آموزشی یک ضرورت تاریخی-اجتماعی و آموزشی است. هر جا مدرسه و آموزشگاهی هست در آن مسائل و مشکلات متعدد درسی، شخصی، خانوادگی، شغلی، مالی، سازگاری، عاطفی و روانی نیز وجود دارد. بسیاری از مسائل و معضلات برخاسته از بطن هر نظام آموزشی است از این روی پرداختن بدانها و کوشش در شناخت و حل و فصل آنها همانند هر فعالیت آموزشی دیگر بوجود فرد تحصیل کرده و آزموده نیاز دارد.

انسان در طول قرون و اعصار دریافته است به نظام داشتن مشکل و اخذ تصمیم گفتگو داشتن با یک دوست صمیمی، یا یک معلم و روحانی، همسر، کشیش، یا والدین و پزشک می‌تواند فکر را روشنی بخشد. مشاوران نظام جدید در طول چندین سال اخیر خدمات مشاوره‌ای موفقیت نسبتاً خوبی داشته‌اند اگرچه به دلیل کمبود امکانات و نبود زمینه‌های رشد و پیشرفت و اشتغال زایی تعداد بیشماری از دانش‌آموزان در پایان تحصیلات و تخصص‌های حرفه‌ای، هنوز در سردرگمی و بلاتکلیفی بسر می‌برند. این موضوع را نمی‌توان به عدم موفقیت مشاوران مربوط دانست بلکه مسائل ناشی از افزایش جمعیت و مشکلات مختلف از جمله سرمایه‌گذاری‌های ناکافی در این امر خدمات مشاوران را تحت الشعاع خود قرار داده است. با توجه به مطالب ذکر شده در این مقاله قصد داریم به بررسی علل و میزان موفقیت مشاوران مدارس در امر مشاوره به دانش‌آموزان پردازیم.

واژگان کلیدی: مشاوره، دانش‌آموزان، خدمات مشاوره‌ای، مشاوره موفقیت آمیز، راهنمایی، ارشاد

مقدمه

راهنمایی به معنی نشان دان راه و ارشاد و هدایت کردن است راهنمایی بصیرت فرد را در زمینه‌ای افزایش میدهد و موجبات شناخت فرد و نسل او به درجات بالاتری از رشد و کماب را میسر می‌سازد.

شرتزروالتور (۱۹۷۴) راهنمایی را جریان یاری دهنده‌های می‌انگارد که درخودشناسی و نیز شناخت محیط فرد را یاری میدهد. از این دیدگاه راهنمایی بصورت یک سلسله تلاشهای مداوم و پیوا در طول زندگی در مورد فرد اعمال می‌شود هیچگاه فعالیتی لحظه‌ای و آنی نمی‌باشد دیگر اینکه هدف راهنمایی کمک به فرد است تا خودش تصمیم نهایی را اتخاذ کند و هیچگاه راهنما برای فرد بجای او تصمیم نمی‌گیرد، بلکه با ارائه مجموعه اطلاعات لازم فرد را در تصمیم‌گیری مناسب یاری می‌دهد.

به عقیده ترکسلر^۱ (۱۹۷۵) از طریق راهنمای شناخت توانائیهای - رغبت‌ها و محدودیتها برای فرد ممکن می‌شود و بدان وسیله فرد قادر می‌شود تصمیمات معقولتر و واقعی‌تر اتخاذ کند تا بتواند باتوجه به اهدافش زندگی سالم و سازنده‌ای را سپری سازد.

به نظر پاترسون (۱۹۷۴) راهنمایی کمکی منظم و سنجیده است که فرد بدان وسیله به توانائیها و محدودیتهای خود آگاه می‌شود رفتار و حالات خود را در موقعیت‌های مختلف می‌شناسد و در انتخاب دروس یا رشته‌های تحصیلی می‌تواند تصمیم درست بگیرد و شغل مناسبی را برگزیند و در نهایت به رشد و کمال مطلوب برسد. به هر حال در نهایت می‌توان گفت راهنمایی جریان کمک‌کننده‌ای است که بوسیله فعالیت‌های منظم و سازمان یافته به رشد متعادل و همه‌جانبه انسان می‌انجامد و موجبات بهره‌گیری بیشتر از حداکثر توانایی‌های بالقوه فرد را در نظام آموزشی و پرورشی (رسمی و غیر رسمی) فراهم می‌آورد.

بخش اول: بررسی و شناخت اجمالی انواع راهنمایی‌ها و فرق اساسی بین راهنمایی و مشاوره

بند اول: راهنمایی تحصیلی

مجموعه کوششها منظمی است که از طرف مدرسه جهت کمک به دانش‌آموزان در انتخاب واحدهای درسی، رشته‌های تحصیلی، حل مشکلات آموزشی، و اطلاع از مقررات مدرسه و.... صورت می‌گیرد.^۱ راهنمایی تحصیلی انجام یک سلسله خدمات حاصل مربوط به امور تحصیلی در مدرسه است که بدان وسیله دانش‌آموزان بتوانند با شناخت واقعی خصوصیات خود و شرایط ورود به رشته‌های مختلف تحصیلی و واقعیات جامعه رشته تحصیلی مناسب را انتخاب کنند.^۲

بند دوم: راهنمایی شغلی

راهنمایی شغلی جریانی است که بدان وسیله فرد با شناخت مشاغل متعدد و پی بردن به خصوصیات فردی، شغلی را برمی‌گزیند که علاوه بر تأمین نیازهای فردی، برای جامعه نیز مفید و ضروری است.

ساندرسون^۳ (۱۹۵۴) راهنمایی شغلی را جریانی پیوسته و مداوم میدانند که در آن بر تمام ابعاد شخصیت فرد تأکید می‌شود و برای کمک به انتخاب و بررسی نحوه رشد فرد، طرز تلقی‌ها، احساسات و نگرانیهای او توجه عمیق مبذول می‌گردد.

به نظر فرانک پارسونز^۴ (۱۹۰۹) که بنیانگذار نهضت راهنمایی شغلی است نیز راهنمای شغلی کمک به فرد است. تا شغل مناسبی را انتخاب کند برای انجام آن آماده گردد. و بطور موفقیت آمیزی به اشتغال ادامه دهد.

۱- صافی، احمد اصول راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش

۲- شفیق آبادی، عبدا.... مأخذ کتاب راهنمایی تحصیلی و شغلی

۳- Sunder sons

۴- Parsons

بند سوم: راهنمایی شخصی

در راهنمایی شخصی به فرد مشکلات عاطفی، سازشی، روانی و اجتماعی کمک می شود چنانچه مشاور به امور غیرعادی و مرضی برخورد وظیفه او فقط ارجاع این موارد به روانشناسان، روانپزشکان و یا متخصصین دیگر است ولی اگر مشکلات عادی باشد با استفاده از فنون و تکنیک های مشاوره برای رفع آنها به دانش آموزان کمک خواهد نمود.

بند چهارم: راهنمایی فردی و راهنمایی گروهی

در راهنمایی فردی باید توجه داشت راهنمایی درمورد یک فرد اعمال گردد. در مواردی که دانش آموزان دارای مشکلات یا رغبت های مشابه می باشند و یا به اطلاعاتی در زمینه امور تحصیلی - شغلی و مقررات آموزشگاهی، محیط و نظایر آن احتیاج دارند بجای یک نفر تعدادی از دانش آموزان همزمان از خدمات راهنمایی واحد استفاده می نمایند.

بند پنجم: تفاوت راهنمایی و مشاوره

راهنمایی یا مشاوره تفاوت دارد راهنمایی مفهوم کلی و وسیعی دارد در حالیکه مشاوره خالی است و یکی از فنون اجرای راهنمایی به حساب می آید. از آنجایی که مشاوره مهمترین تکنیک راهنمایی است اصطلاحاً مشاوره قلب راهنمایی تلقی می شود مشاوره همچنین مفهوم عملی تری دارد و با بهره گیری از فنونی که مراجع را در تصمیم گیری مناسب و منطقی و در نهایت در جهت به اهداف راهنمایی یاری میدهد راهنمایی جنبه پیشگیری و مشاوره بعد درمانی دارد.

بخش سوم: بررسی و شناخت مشاور و متخصصان راهنمایی

مشاور راهنمایی فردی است که دوره های تحصیلی و کارآموزی لازم را در مشاوره راهنمایی گذرانده و از نظر حرفه ای آمادگی مورد نظر را بدست آورده است. با اینکه عده ای معلم را عامل اصلی برنامه راهنمایی می شمارند ولی نظر قابل قبول آن است که مشاور به علت اینکه وظیفه اصلی او مشاوره است و در این زمینه تخصص و اطلاعات مورد نیاز را کسب کرده قطب اصلی فعالیت های راهنمایی است مشاور تمام وقت در برنامه راهنمایی انجام وظیفه نموده، دانش آموزان را در حل مشکلاتی کمک می کند که معلم نه وقت آن را دارد و نه

صلاحیت علمی و تخصصی لازم را برای انجام این کار بدست آورده است. مشاور راهنمایی برای اینکه در کارش موفق گردد، باید دارای خصوصیات شخصی معینی باشد به شرح ذیل:

حساسیت نسبت به احساس و واکنش دیگران، علاقمندی، گرمی، هوش از حد متوسط به بالا، سعه صدر، تبادل، پاکی، انصاف، حضور ذهن، بذله گوئی، صمیمیت، رشد شخصی، فهم، هوش اجتماعی، ایمان داشتن به استعداد دیگران، خودشناسی، نزدیکی و همدردی با دانش آموز، انعطاف پذیری، فصاحت سخن، واقع بینی، آزادمنشی.

وظایف یک مشاور خوب در امر مشاوره به دانش آموزان عبارت است از:

- مسئولیت در مشاوره فردی دانش آموزان
- مسئولیت در مشاوره گروهی دانش آموزان
- آشنابودن با نسبت‌های هوش، استعداد و....
- تشکیل و گسترش نظام پرونده تحصیلی برای فرد دانش آموزان
- ارائه اطلاعات جدید به دانش آموزان در خصوص پذیرش دانشجو در دانشگاهها و شرایط ورود
- جمع آوری اطلاعات درباره مشاغل تجاری، صنعتی و حتی کمک به دانش آموزان در انتخاب شغل توجه نقش مشاوره و تشویق دانش آموزان جهت مراجعه به مشاور
- ارجاع دانش آموزانی که در حوزه تخصصی وی نیست به مراکز ذیصلاح
- اقدام جهت تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی ضمن خدمت برای کارکنان مدرسه بمنظور آشنایی بیشتر با امور مشاوره راهنمایی
- فراهم نمودن موجبات تسهیل در امر یادگیری و بروز استعداد و علایق دانش آموزان
- تشریح نقش مشاوره برای اولیاء در جلسات انجمن اولیاء و مربیان

بخش چهارم: نگاهی به سابقه راهنمایی و مشاوره در جهان

راهنمایی به صورت اندرزدادن، نصیحت کردن و نظائر آن در طول تاریخ تمدن بشر و بوسیله پدر و مادر پیشوایان مذهبی، وعاظ، معلمین و بسیاری افراد دیگر انجام شده و مشاوره در،

در جه اول میان روحانیون و در درجه دوم بین مشاورین طبی و حقوقی رواج داشته است ولی راهنمایی و مشاوره به معنای تخصصی امروز از اوایل قرن بیستم بتدریج معمولاً معمول گردیده و تنها در چهل، پنجاه سال اخیر است گکه یک گروه مشاورین حرفه‌ای با تخصصی لازم مسئولیت سنگینی در زمینه راهنمایی و کمک به افراد انسانی را بعهده گرفته اند.

راهنمایی با صنعتی شدن کشورها و ماشینی شدن مشاغل به صورت راهنمایی حرفه‌ای آغاز شده و به تدریج دامنه وسیعتری پیدا نموده، مسائل روانی، اجتماعی، تحصیلی و تربیتی را شامل گردیده است. راهنمایی حرفه‌ای در ۱۹۰۸ برای اولین بار در امریکا وسیله فرانک پارسونز با روش علمی انجام گردیده است. وی بمنظور کارایی جوانان به تأسیس دفتر راهنمایی حرفه‌ای در بستن مبادرت کرد و از این رو به پدر راهنمایی مرسوم گردیده است. در امریکا در ۱۹۱۳ انجمن ملی هدایت حرفه‌ای بوجود آمد در پیشرفت راهنمایی مدارس تأثیر زیادی داشت.

در انگلستان در قانون ۱۹۴۴، موضوع راهنمایی پیش بینی و در ۱۹۴۸ به مورد اجرا درآمد. در فرانسه تحقیقات روانشناسی بنیه^۱ و پیرون^۲ مقدمات علمی لازم را برای صدور دستور رسمی در باب راهنمایی حرفه‌ای در سال ۱۹۲۲ فراهم آورد و در تنظیم قانون سال ۱۹۸۳ مقررات و آئین نامه‌هایی تنظیم گردید تا در پایان دوره ابتدایی استعداد کودکان تشخیص داده شده و کودک در مسیر استعدادش راهنمایی گردد. از آغاز سال ۱۹۲۵ مراکز راهنمایی حرفه‌ای در وزارت آموزش و پرورش فرانسه گسترش یافته و از ۱۹۶۰ ارتباط و همکاری کامل و مداومی میان تمام موسساتی که برای راهنمایی جوانان در مراحل مختلف عمل می کردند بوجود آمده است و مراکز راهنمایی حرفه‌ای و تحصیلی با همکاری مدارس وظایف مهمی را در آموزش و پرورش فرانسه بعهده دارند.

بطور کلی این فکر که راهنمایی یکی از وظایف اصلی مدراس می باشد با اینکه از چندی قبل از جنگهای بین الملل بوجود آمده بود ولی پس از جنگ اول و بخصوص بعد از جنگ دوم

---

۱ - Bitnet

۲ - Pieron

قوت گرفت و همه انواع راهنمایی اعم از حرفه ای، تحصیلی و شخصی را شامل گردید و امروزه در اغلب کشورها، در مدارس نیاز به یک مشاور احساس، و اهمیت مسئله راهنمایی را درک می‌نمایند. به هر حال از این توضیح چنین برمی آید که راهنمایی به معنای جدید در تمام کشورها حتی امریکا که در واقع مهد آن می‌باشد فکری تازه است و رو به گسترش و تکامل می‌رود.

بخش پنجم: سابقه راهنمایی در ایران

تاریخچه راهنمایی را در ایران می‌توان به سه مقطه زمانی مورد مطالعه قرار داد:

الف: تهیه مقدمات برای اجرای برنامه راهنمایی

ب: برنامه راهنمایی بعد از انقلاب

الف: تهیه مقدمات برای اجرای برنامه راهنمایی

در سال ۱۳۳۲ با کمک وزارت کار و سازمان صنایع کشور و هیأت عمران بین المللی مرکزی برای گزینش صحیح تأسیس گردید و این مرکز تعدادی از کارکنان وزارتخانه‌های مختلف کشور از جمله: وزارت آموزش و پرورش، مرکز مذکور نشریات و وسایل اندازه گیری متعددی جهت انتخاب‌های استخدامی و آموزشی تهیه نمود و بعدها تحت عنوان مراکز مطالعات و راهنمایی‌های استخدامی ضمیمه مؤسسه علوم اداری دانشکده حقوق گردید.

مرکز مورد بحث برای اولین بار در ایران تستهای روانی و معلوماتی استاندارد شده تهیه کرد و با روش علمی مسابقات انتخابی را برای سازمانها و مؤسسات گوناگون انجام داد. و این مرکز برای اولین بار مسابقات عمومی دانشگاه را در سال ۱۳۳۷ بوسیله استفاده از تست برگزار نمود مرکز مطالعات و راهنماییهای استخدامی در سال ۱۳۳۶ به درخواست وزارت آموزش و پرورش کلاس کارآموزی هدایت حرفه‌ای جهت منتخبی از دبیران تهران برای مدت یکسال تشکیل داد و از آن سال به بعد به اجرای برنامه‌های راهنمایی حرفه‌ای جهت دانش‌آموزان و دانشجویان مبادرت کرد از جمله دانشجویانی که در این مرکز به درخواست انجمن دوستداران امریکایی خاورمیانه مورد راهنمایی قرار می‌گرفتند تعدادی از دانشجویان اعزامی به امریکا بوده اند. برای اولین بار در کنفرانس تعلیمات متوسط که در اردیبهشت ۱۳۳۷ در مشهد تشکیل

گردید مسأله راهنمایی به صورت جدی مرد بحث قرار گرفت و مقرر گردید که برای عملی ساختن برنامه راهنمایی مطالعاتی آغاز شود. سپس عده‌ای از متخصصین خارجی و داخلی پس از چندماه بررسی برنامه مقدماتی امروز تهیه و طرحی در این زمینه ارائه نمودند این طرح در کنگره فرهنگیان که در مرداد ۱۳۳۷ در تهران تشکیل شد مورد مطالعه قرار گرفت پس از اصلاحاتی که به اضافه کردن یک فصل به آئین نامه دبیرستانها درمورد برنامه راهنمایی منتهی گردید در این آئین نامه که در تیرماه ۱۳۳۸ به تصویب شو رای عالی فرهنگ رسید، مقرر شد هر یک از دبیرستانها که جهت آمادگی کامل از نظر وسایل و افراد مجرب و متخصص پیدا نموده اند با اجازه اداره کل تعلیمات متوسطه اجرای برنامه راهنمایی را آغاز نمایند ولی با مطالعاتی که بعمل آمد به علت عدم آمادگی مدارس تصمیم گرفته شد اجرای این برنامه تا فراهم شدن وسایل و نیروهای انسانی متخصص به تعویق افتد بدین منظور عده‌ای از کارشناسان وزارت آموزش و پرورش برای تحصیل و تحقیق درباره مسائل راهنمایی به خارج از کشور اعزام گردیدند و بعلاوه راهنمایی دانش آموزان در اداره کل تعلیمات متوسطه تأیید گردید. در کنفرانس تعلیمات متوسطه که در بهمن ۱۳۳۷ در آبادان تشکیل گردید نیز در زمینه راهنمایی و امکانات اجرایی آن مطالعاتی انجام گرفت و در آبادان نیز برای اجرای آزمایش برنامه، برنامه دو مدرسه انتخاب گردید و نظیر برنامه‌های مدارس منتخب تهران در آنها به مورد اجرا گذاشته شد در تصمیماتی که در کنفرانس تعلیمات متوسطه در آبادان گرفته شد دو نکته روی آن تأکید گردید که عبارت بودند از:

- ۱- ایجاد کلاسهای کارآموزی در زمینه امور مشاوره و راهنمایی برای دبیران
- ۲- تهیه تستهای استاندارد شده با وجود اینکه مرکز راهنمایی اداره کل تعلیمات متوسطه اقداماتی در جهت فراهم نمودن وسایل و تهیه مقدمات راهنمایی انجام داد معذک به علل مختلف از جمله تغییر اعضای منحل شده ولی به علت تغییرات اجتماعی و اقتصادی و توسعه صنایع لزوم امر راهنمایی در ایران احساس و به تغییر نظام آموزش و پرورش منجر گردید. طرح نظام جدید در شورای آموزش و پرورش که در آبان ماه ۱۳۴۳ برای بررسی و تجدید نظر در نظام جدید در شورای آموزش و پرورش کشور در وزارت آموزش و پرورش تشکیل شد

تهیه گردید. یکی از ویژگی‌های اقداماتی در جهت فراهم نمودن وسایل و تهیه مقدمات راهنمایی انجام داد معذکک به علل مختلف از جمله تغییر اعضای آن منحل شد ولی بعلمت تغییرات اجتماعی و اقتصادی و توسعه صنایع لزوم امر راهنمایی در ایران احساس و به تغییر نظام آموزش و پرورش منجر گردید طرح نظم جدید در شورای آموزش و پرورش کشور در وزارت آموزش و پرورش تشکیل شد تهیه گردید. یکی از ویژگی‌های این طرح شناخت استعداد و علائق و راهنمایی دانش‌آموزان تشکیل برنامه راهنمایی بود. متعاقب تهیه این طرح در سال ۱۳۴۴ اداره راهنمایی تحصیلی در اداره کل مطالعات و برنامه‌ها جهت تکمیل اقدامات قبلی از زمینه راهنمایی تشکیل شد و اقداماتی انجام گردید و در سال ۱۳۴۵ نظام جدید آموزش و پرورش در کلاس اول دبستان پیاده گردید فکر تهیه پرونده تحصیلی برای دبستانیها مطرح و در چهارمین سال اجرای نظام آماده توزیع گردید.

یکی از اقدامات مؤثر و مفیدی که در جهت تأمین نیروی انسانی متخصص این برنامه بعمل آمد این بود که در تاریخ اول آذرماه ۱۳۴۶ وزارت آموزش و پرورش به موجب اساسنامه‌های مصوب یکصد و چهل و پنجمین جلسه شورای مرکزی دانشگاه‌ها از دانشکده‌های تعلیم و تربیت و مدارس عالی کشور برای تربیت مشاور راهنمایی استمداد طلبید. دانشسرای عالی تهران، (دانشگاه تربیت معلم فعلی) برای انجام این منظور از سال ۱۳۴۶ به تأسیس (دوره لیسانس و فوق لیسانس) مشاوره و راهنمایی اقدام نمود و متعاقب آن سایر دانشکده‌های علوم تربیت و روانشناسی به تربیت مشاور دست زدند. وزارت آموزش و پرورش ضمن تربیت معلم و تألیف کتابهای درسی مهندسی در ۱۲ بهمن ۱۳۴۷ به تأسیس دفتر برنامه ریزی آموزش راهنمایی تحصیلی بمنظور تهیه مقدمات اجرای برنامه راهنمایی و برنامه ریزی دوره راهنمایی تحصیلی که از مهر ۱۳۵۰ شروع میشد اقدام نمود.

پ: برنامه‌های قبل از انقلاب

از مهر ۱۳۵۰ که اولین کلاس دوره راهنمای تحصیلی تشکیل گردید تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ که انقلاب اسلامی به پیروزی رسید در زمینه اجرای برنامه راهنمایی فعالیتهای زیادی انجام گرفت که به اجمال در زیر به شرح آنها مبادرت می‌شود:

- آشناساختن کارکنان آموزش و پرورش و اولیاء دانش آموزان با برنامه مشاوره و راهنمایی
- اعزام مشاور راهنمایی به مدارس راهنمایی تحصیلی
- برنامه ریزی و تعیین خط مشی امور مشاوره و راهنمایی تحصیلی و نظارت بر اجرای آنها
- تهیه پرونده تحصیلی و فرم های مختلف به منظور گردآوری اطلاعات لازم در مورد دانش آموزان
- تهیه بورشورهای شغلی و تحصیلی
- تشکیل گروه های کارآموزی و سمینارها و تهیه نشریات تخصصی برای مشاوران
- توجه خاصی به اجرای برنامه های شناخت حرفه و فن، هنر و فعالیت های مکمل و برنامه جهت فراهم آوردن امکانات شناخت و بروز استعداد های دانش آموزان
- ایجاد مراکز مشاوره و راهنمایی و توجه خاص به تشکیل شوراهای راهنمایی مدارس و مطالعه علمی در موارد خاص
- تهیه طرح هایی جهت اداره تحصیل و تکمیل معلومات عده ای از مشاوران و رؤسای مراکز مشاوره ای و راهنمایی در داخل و خارج کشور
- تشکیل کمیته ای از استادان مشاوره و راهنمایی جهت بحث و بررسی مسائل مربوط به مشاوره و راهنمایی و بالابردن سطح کیفی تربیت و مشاور و طرح ریزی های لازم در این مورد.
- اقداماتی در جهت تعمیم و اجرای برنامه راهنمایی در سطوح مختلف تحصیلی
- تهیه مقدمات ارزشیابی برنامه راهنمایی
- از اقدامات دیگری که وزارت آموزش و پرورش در زمینه تهیه وسایل شناخت دانش آموز نمود تأسیس چند واحد اداری وقتی در اداره کل امتحانات بمنظور تهیه تست های پیشرفته تحصیلی و روانی بود این واحدها با اعتبارات تلقی در سال ۱۳۵۱ دنبال نمودند و هدف آنها تهیه تست های مورد نیاز در کلیه سطوح تحصیلی از ابتدایی تا پایان متوسطه بود که در این زمینه اقدامات مفیدی انجام شد و تست های متعددی در مورد پیشرفت تحصیلی، هوش و استعداد، استاندارد و در اختیار مشاوران راهنمایی تحصیلی گذاشته شده و مورد استفاده قرار گرفت.

ج: برنامه راهنمایی بعد از انقلاب

پس از ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ که انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) به پیروزی رسید برنامه راهنمایی مانند سایر برنامه‌ها با توجه به هدفهای جدید مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت نتیجه بررسی‌ها و مطالعات بدانجا منتهی گردید که:

۱- در ۱۳۵۸/۵/۳۱ با صدور بخشنامه‌ای وظایف مشاوران تجدیدنظر بعمل آمد و در سال تحصیلی ۵۸-۵۹ سیستم معلم مشاور اجرا گردید. بموجب بخشنامه مذکور بدون آنکه تغییری در کادر و برنامه راهنمایی داده شود از ۲۲ ساعت کار موظف مشاوران ۱۲ ساعت به تدریس اختصاص یافت.

۲- در مورخه ۵۹/۳/۵ یعنی اواخر سال تحصیلی ۵۸-۵۹ تصمیم گرفته شد تا تهیه طرح‌های اجرایی هماهنگ با هدفهای انقلاب برنامه راهنمایی و مراکز مشاوره و راهنمایی حذف و تعطیل گردید.

۳- در سال تحصیلی ۶۰-۱۳۵۹ طرح تشکیل تربیت و اشتغال مربیان تربیتی بعنوان متولیان انقلاب در مدارس طرح ریزی و اجرا شد و این برنامه به تدریج متوجه اجرای برنامه مشاوره و راهنمایی در مدارس گردید و در سال ۱۳۶۴ ب شکل هسته‌های مشاوره و راهنمایی در مناطق انجامید.

اینک با تصویب و تشکیل دروه کارشناسی امور تربیتی و مشاوره از سال ۶۷-۱۳۶۶ در تعدادی از دانشکده‌های علوم تربیتی برنامه‌های امور تربیتی و هسته‌های مشاوره به سمت تخصصی شدن در و خدمات مشاوره‌ای جهت داده شده است.

نتیجه گیری

در نتیجه گیری پایانی این مقاله و بر اساس یافته‌های علمی این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت:

۱- مشاوره نظام جدید هنوز ابتدای راه است و می‌رود که جایگاه و منزلت خود را در جامعه و گروه عظیم دانش‌آموزان یافته و به بزرگترین هدف خود که همانا شناخت استعداد و علائق نسل آینده و هدایت این قشر به سمت وسوی خودکفایی و رشد خودباوری و دستیابی به آرمانهای اصیل انسانی، اسلامی است دست یابد.

۲- اگر نظری اجمالی به جایگاه مشاوره در سالهای قبل از انقلاب و اوایل انقلاب بیافکنیم بوضوح متوجه خواهیم شد که با توجه به نوپابودن مشاوره (در سال ۱۳۷۰ تاکنون) از رشد چشمگیری برخوردار بوده و شکستهای سالهای ذکر شده را نه تنها نداشت بلکه امید می رود با همت و تلاشی که مسئولین و دست اندرکاران نظام جدید متوسطه داشته و دارند به مرور زمان مشاور جایگاه واقعی خود را بیابد و نقش راهنمایی و هدایت تحصیلی و شغلی دانش آموزان را به نحو مطلوبی انجام دهد.

۳- از مجموع نظرات ارائه شده می توان استنباط کرد که عوامل مؤثر در تقویت جایگاه مشاوره بطور کلی مشاوران، دانش آموزان، والدین و مسئولان اجرایی و امکانات فرهنگی، تبلیغی، و اقتصادی هستند که در سایه همدلی و همفکری می توانند در جهت موفقیت مشاوران گامهای موثری بردارند.

۴- بدون اغراق می توان گفت که نقش مشاوره در جامعه ما به دلیل دارابودن خصوصیات فرهنگی و اجتماعی متفاوت از کشورها و نظامهای دیگر اهمیت فوق العاده ای دارد و اگر مسئولین آموزش و پرورش از آن غافل شوند چه بسیار در حقیقت انحطاط جامعه را از نظر کمی و کیفی هم تحلیل و تضییع نیروهای انسانی جوان و زنده جامعه را بوضوح مشاهده و لمس خواهند کرد.

۵- یکی از مشکلات اصلی و اساسی در امر مشاوره عدم وقت کافی مشاوران در ارائه خدمات است که می توان به عنوان معضل اصلی نام برد.

۶- ناآگاهی اکثریت خانواده ها از نظام جدید آموزش متوسطه در اثر عدم همکاری نداشتن ارتباط مداوم با اولیاء مدرسه از جمله مشکلات دیگر نظام متوسطه است.

۷- تعداد زیاد دانش آموزان تحت سرپرستی یک مشاور، مسائل بسیاری را همراه خواهد داشت.

نهایتاً به طور خلاصه براساس پژوهش انجام شده و با توجه به تجربیات نویسنده در بخش مشاوره اهم پیشنهادات و نظرات اصلاحی در ذیل ذکر می گردد:

۱- به دلیل ناشناخته ماندن امر مشاوره با وجود گذشت نزدیک به هفت سال سابقه آن به نظر

می‌رسد بیشتر از همه دانش‌آموزان از عمق وظایق و اهداف مشاوره آگاهی کافی ندارند لذا لازم است قبل از هر چیز علاوه بر توجیه کار مشاوره به تفهیم اهداف و رسالت آن از طریق مشاور و رسانه‌های گروهی بخصوص رادیو و تلویزیون اهتمام نمود.

۲- ارتباط بیشتر و مستحکم تر والدین دانش‌آموزان با مشاورین و اولیای مدرسه موفقیت راهنمایی و هدایت تحصیلی را تضمین می‌کند لذا پیشنهاد می‌شود می‌توان با تشکیل انجمن اولیاء و مربیان نه تنها در زمینه هدایت تحصیلی و شغلی فرزندان بلکه با شناسی و نحوه برخورد با خصوصیات نوجوانی و جوانی بسیاری از مشکلات دانش‌آموزان راحل کرد.

۳- داشتن سعه صدر و اخلاق خوش و نشاط لازم و احساس همدردی و صمیمیت مشاور از جمله خصوصیات است که لازمه مشاورت است.

۴- داشتن تخصص و مهارت علمی مشاور و به روز ماندن دانسته‌های وی به دلیل تغییرات و گسترش مداوم اطلاعات مشاوره‌ای، تحصیلی، شغلی و روانشناسی و....

۵- درک بهتر و بیشتر دانش‌آموزان و تشکیل جلسات مکرر حداقل ماهیانه توسط مشاور مدرسه بخصوص مشاوره فردی با دانش‌آموزان

۶- بازدید از مشاغل و کارخانجات گوناگون و آشناسدن دانش‌آموزان با انواع شرایط احراز و دستیابی به مشاغل

۷- ترتیب دادن گردش علمی و تفریحی با حضور مشاور و دانش‌آموزان جهت رشد احساس تعلیق اجتماعی و گروهی

۸- یاری رساندن به دانش‌آموزان در حل مشکلات فردی و خانوادگی با صبر و شکیبایی هر چه تمامتر

۹- ارائه اطلاعات تحصیلی و شغلی و فنی و حرفه‌ای و زمینه‌های یادگیری مؤثرتر به دانش‌آموزان

۱۰- داشتن ابتکار و خلاقیت در حوزه وظایف مشاوره‌ای و ارائه طرحها و پیشنهادات سازنده جهت تغییرات اساسی در روند تحصیل و اشتغال

۱۱- تخصص و مهارت کافی در انجام تستهای مختلف تحصیلی - شغلی و شخصیتی و

هدایت دانش آموزان براساس استعداد و علاقه آنان

- ۱۲- تدارک و تجهیز تمام امکانات و منابع لازم جهت پرورش مشاوران مجرب و متخصص و برخوردار از سلامت روانی و جسمانی جهت امر مشاوره و راهنمایی دانش آموزان
- ۱۳- ایجاد فضای سالم و روح بخش جهت تشویق دانش آموزانی که نیاز به مشاور تحصیلی - شغلی و رفتاری و روحی و روانی دارند.

منابع و مآخذ

- ۱- اردبیلی، یوسف، راهنمایی و مشاوره حرفه ای، چاپ دوم، موسسه نشر ویرایش بهمن ۱۳۹۸
- ۲- شفیع آبادی، عبدا... راهنمایی تحصیلی و شغلی از انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ سوم، اردیبهشت ۱۳۹۷
- ۳- دلاور، علی، روشهای آماری در روانشناسی و علوم تربیتی از انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ سوم، اردیبهشت ۱۳۹۶
- ۴- شفیع آبادی، عبدا... فصل اول کتاب آشنایی با برنامه ریزی تحصیلی - شغلی (درس اختیاری نظام جدید متوسطه، ۱۳۷۳)
- ۵- مفاهیم بنیادی و مباحث تخصصی در مشاوره - دیوید گلدار ترجمه دکتر سیمین حسینیان، انتشارات نشر دیدار ۱۳۹۹
- ۶- دلاور، علی، روشهای تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی از انتشارات دانشگاه پیام نور، مرداد ماه ۱۳۹۷
- ۷- بخشنامه و دستورالعملهای وزارتی نظام جدید متوسطه ۱۳۹۹
- ۸- اردبیلی، یوسف، مشاوره چیست؟ ماهنامه آموزش و پرورش شماره ۲ آبان ۱۳۹۴
- ۹- صافی، احمد، مشاوره و راهنمایی، ماهنامه آموزش و پرورش شماره ۱۸ اردیبهشت ۱۳۸۹
- ۱۰- صافی، احمد، اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش شرکت چاپ و نشر ۱۳۹۰
- ۱۱- علاقمند، علی، اصول مدیریت آموزشی از انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۴
- ۱۲- روشهای تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن، دکتر نادری و سیف نراقی ۱۳۹۱
- ۱۳- روشهای تحقیق در علوم تربیتی و رفتاری جان بست، پاشاشریفی و نرگس طالقانی ۱۳۹۶
- ۱۴- شفیع آبادی، عبدا... فنون و روشهای مشاوره، انتشارات ترمه، زمستان ۱۳۸۸
- ۱۵- شفیع آبادی، عبدا... ناصری، غلامرضا، نظریه‌های مشاوره و روان درمانی مرکز نشر دانشگاهی ۱۳۷۱

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی